

PRINCIPIUL AUTODETERMINĂRII NAȚIONALE REFLECTAT ÎN DISCURSUL BĂRNUȚIAN

Revoluția română din 1848—1849, cu caracteristicile sale fără precedent, a marcat cristalizarea aspirațiilor politico-naționale românești. În intervalul de timp dintre răscoala lui Horea și revoluția europeană de la mijlocul secolului al XIX-lea, poporul român din Transilvania a realizat progrese pe teren cultural și al deșteptării conștiinței naționale.

Evenimentele anilor 1848—1849 au constituit și un moment important în evoluția istoriografiei, „deschizând un nou capitol în dialogul istorie—politică”¹.

Se împlinesc 190 de ani de la nașterea celui care, devenind ideologul revoluției române din Transilvania, a angajat în opera sa reprezentativă, **Discursul de la Blaj**, o amplă dezbatere cu privire la drepturile națiunii române².

Ideea de națiune promovată de Simion Bărnuțiu pledează pentru dreptul la existență politică legală a grupurilor naționale în stat. Ideea dreptului, la care aderase autorul celebrului **Discurs**, era expresia rațională a unor deziderate reale și concret simțite, într-o primă fază, în societățile evoluate ale Occidentului, iar apoi și de noi românii în momentul în care ne-am trezit la conștiința de neam ce are drept la viață liberă³.

Wilhelm Traugott Krug (1770—1842), cel care i-a succes lui Kant la catedra de filosofie din Königsberg și își datora popularitatea interpretărilor sistemului filosofic al celui din urmă, i-a oferit lui Simion Bărnuțiu, ca sursă principală, soluții juridice progresiste pentru frământările politice, sociale și culturale ale timpului. El este sursa celor trei noțiuni existente în toată opera sa: al existenței personale, al libertății personale, al egalității⁴.

Simion Bărnuțiu a aplicat înțelesul acestor noțiuni la scara națiunii și a definit dreptul acesteia la autodeterminare, printr-o formulă ce presupunea drept, teritoriu, și putere națională⁵.

În baza acestui principiu Simion Bărnuțiu sublinia dreptul de proprietate a românilor asupra Transilvaniei, considerată teritoriu național

¹ P. Teodor, **De la Supplex Libellus la 1848: Istorie și politică**, în **Memorandul 1892—1894. Ideologie și acțiune politică românească**, București, 1994, p. 143.

² vezi P. Teodor, **op cit.**

³ D. D. Roșca, **Europeanul Bărnuțiu**, în **Oameni și climate**, Cluj, 1971, p. 88.

⁴ I. Chindriș, **Opera și ideile lui Simion Bărnuțiu**, în **Discursul de la Blaj și scrieri de la 1848**, Cluj-Napoca, 1990, p. 12.

⁵ cf. A. Andea, în „Centenar Muzeal Orădean”, Oradea, 1972, p. 300; N. Bocșan, **De la revoluția din 1848 la dualism (1848—1865)**, în **Memorandul 1892—1894...**, p. 163; I. Chindriș, **op. cit.**, p. 13; V. Cheresteșiu, **Adunarea națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848**, București, 1966, p. 428.

românesc: „Ardealul e proprietatea adevărată a națiunii române, care a câștigat cu bună dreptate înainte cu vreo mie șapte sute de ani și de atunci până astăzi o ține, o apără și o cultivează cu multă sudoare și osteneală”⁶, autorul aderând aici la viziunea istorică romantică a dreptului. Cunoscându-se și revendicându-se acest drept, în discursul bărnăuțian sensul întrebării „să fie uniune s-au să nu fie?” își găsește adevăratul înțeles: „Să fim și de aici înainte numai lipiturile altor națiuni, sau să fim liberi?”⁷.

Ideea națională deține primatul în discursul bărnăuțian, reprezentând chiar teza-cheie a întregului discurs oratoric de la 2/14 mai 1848⁸, corolar de realizare atât al politicului, cât și al socialului românesc.

Trecerea de la conceptul cultural de naționalitate la conceptul politic s-a produs la elita românească din Transilvania în deceniul cinci al secolului al XIX-lea, **Discursul de la Blaj** reprezentând atât o nouă abordare a ideologiei naționale, cât și un moment semnificativ a raportului istorie-politică la mijlul secolului al XIX-lea.

În această relație, funcția istoriei era de a argumenta revendicările naționale, de a justifica aspirațiile prezentului⁹, istoria devenind astfel o importantă armă în lupta de emancipare politică și socială.

De relevat este și faptul că națiunea, ca și concept în **Discursul** lui Simion Bărnuțiu are un caracter democratic, cuprinzând poporul în mod activ, nu doar ca o masă destinată să imprime mai multă importanță revendicărilor elitei conducătoare românești¹⁰. Concepția democratică de națiune, încadrată în frontierele dreptului natural, a fost simțită de componenta țărănească a poporului român, Simion Bărnuțiu obținând adeziunea totală și anticipată a acesteia¹¹. În baza ideii democratice a reprezentativității unui popor, a dreptului natural, Simion Bărnuțiu cerea adunării să îmbrace națiunea „în veșmântul cel mai sărbătoreasc, adică să proclame libertatea și independența națiunii române”¹², propunere care a și devenit primul punct al programului Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848¹³. Libertatea și independența presupuneau, în primul rând, respingerea constituției ungurești a Transilvaniei, care urmărea anularea existenței celorlalte unități etnice din țară, în afară de cea maghiară. „Aceasta așa o înțeleg, că națiunea română scutură jugul constituțiunii ungurești, care de o parte îi nimește naționalitatea, de alta călca în picioare libertatea poporului”¹⁴.

⁶ S. Bărnuțiu, **Românii și ungurii. Discurs rostit în catedrala Blajului 2 (14) mai 1848**, Cluj, 1924, p. 25.

⁷ *Ibidem*, p. 26.

⁸ I. Chindriș, *op. cit.*, p. 88; G. Em. Marica, I. Hajoș, C. Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968, p. 247.

⁹ P. Teodor, *op. cit.*, p. 146.

¹⁰ G. Em. Marica, **Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleni din secolul al XIX-lea**, vol. I, Cluj-Napoca, 1977, p. 124.

¹¹ vezi D. D. Roșca, *op. cit.*, p. 96—97.

¹² S. Bărnuțiu, *op. cit.*, p. 42.

¹³ G. Bogdan-Duică, „Studii și cercetări”, VIII, București, 1924, p. 91.

¹⁴ S. Bărnuțiu, *op. cit.*, p. 42.

Desigur, aici se poate formula fireasca întrebare, la ce constituție făcea referire Simion Bărnuțiu: la cea „ungurească” a Transilvaniei, ce îngloba **Tripartitum, Approbatae et Compilatae**, sau la constituția revoluționară a Ungariei?

G. Bogdan-Duică, în comentariul pe care îl face discursului, în 1924, afirma: „Desigur și al celei vechi și al celei nouă”. Nu pot decât să ader la sublinierea făcută de cercetătorul Ioan Chindriș, care cataloga ca superfluă o asemenea apreciere, pentru momentul discursului. Răspunsul la întrebare privește doar constituția medievală, căci noua constituție medievală nu era adoptată pentru Transilvania, momentul consumându-se abia în cadrul Dietei de la Cluj din 30 mai 1848¹⁵.

Autodeterminarea națională necesită crearea instituțiilor politice, bisericești, culturale, juridice, în conformitate cu dreptul fiecărei națiuni de a se organiza și dezvolta, „după firea sa și în toate părțile vieții statului”, cu păstrarea tradiției și specificului său național. Dar, dacă respectarea tradiției impunea perpetuarea unei stări de fapt care se dovedea perimată, Simion Bărnuțiu a dovedit în **Discursul de la Blaj**, suplețea unei gândiri ce invalida aspectele tradiționale negative și depășite.

Exemplul cel mai convingător îl reprezintă ideea dezavuării ierarhilor bisericești ca lideri naționali: „Așa va merge toată economia politică a națiunii noastre, dacă se va lăsa națiunea numai pe episcopi”. Această idee, cum bine se știe, nu avea tradiție la românii din Transilvania care identificau biserica, singura structură instituțională admisă, cu forul lor politic național¹⁶.

Deosebindu-se de manifestările petiționare anterioare care revendicau dreptul poporului român din Transilvania de a intra în viața constituțională din care fusese exclus, ideea autodeterminării naționale la 1848 presupunea libertatea și independența națională, egalitatea în drepturi cu celelalte componente etnice conlocuitoare, asumarea și exprimarea suveranității prin organizarea puterii naționale.

Prin amploarea proprie, importanța momentului și auditoriului, prin semnificația și urmările de moment și ulterioare, **Discursul** lui Simion Bărnuțiu depășește cu mult valoarea unui simplu articol de protest sau a unei petiții adresate unei autorități. El a îmbrăcat forma unui apel către conaționali, termen ce îngloba cele două planuri ale mișcării naționale românești — cel al țăranilor și cel al elitelor —, o manifestare publică, puternică și necesară a păturii luminate românești.

MARCEL MORAR

¹⁵ I. Chindriș, **op. cit.**, p. 90.

¹⁶ **Ibidem**, p. 91.,

THE PRINCIPLE OF SELF — DETERMINATION REFLECTED IN BĂRNUȚIU'S DISCOURSE

(Summary)

The period between 1848 and 1849 also meant an outstanding moment in the development of historiography opening a new chapter in the dialogue history-politics.

The preset study deals with the underlining of Bărnuțiu the ideologist of the Romanian Revolution in Transylvania and ideas concerning the principle of self-determination which is to be found in his representative work — the Discourse in Blaj — a complex debate as far as the rights of the Romanian nation were concerned.

Simion Bărnuțiu defined the right of a nation to self-determination by a word that meant law, territory and national power, stressing due to this principle the Roumanian's right to property in Transylvania, considered a Roumanian national district.

National self-determination implies political institutions, church, cultural and juridical institutions according to each nation's right to organize and develop itself „following its own personality as well as the various branches of the state, maintaining its tradition and its national specificity.

Thus, Bărnuțiu's discourse overcomes the value of a simple protest article, becoming a call towards his conationals, a public manifestation, both powerful and necessary for the enlightened Romanian people.